

En kötü bağımsızlaşma bile, özelleşmeden de siyasallaşmadan da iyidir.

Mülkiyet ne mülk sahibinin ne de mülkiyete konu olan madde ya da sürecin doğal bir özelliğidir. Mülkiyet karmaşık zorlama, ikna ve büyüleme ilişkilerinin örgülenmesi sonucu varlığı hissedilen bir toplumsallıktır. Tüm benzer toplumsallıklar gibi, bir yandan dar bir çevrede, örneğin akraba, eş, dosttan oluşan dar bir çevrede fiiliyata bakıldığında; diğer yandan zihnen toplum bir bütün olarak değerlendirildiğinde fikirleşir; yani, fiilen değil düşünüldüğünce, benimsendiğince var olur. Dolayısıyla, mülkiyet doğrudan ilişkilerin ötesinde dolaylı olarak toplumun tümüyle ilişkilendirilen ilişkilere girildiğinde ve toplumun kısmi çözümlerinde varlığı veri alınacak bir unsur olarak toplumsal bir gerçeklik olarak belirir.

Hizmetler söz konusu olduğunda, açıkça zamanla olduklarından dolayı, herhangi bir mal gibi alınıp satılmasına karşın hizmetlerin mülkiyetinin ussallaştırılması sürekli sorun çıkarır; hizmetlerle ilgili olan mülkiyet dolaylı olarak, ya taşımacılık hizmetinde otobüs için söz konusu olduğu üzere üretim araçlarının mülkiyeti aracılığıyla; ya da telefon hizmetlerinde telefon hizmeti veren şirket için söz konusu olduğu üzere firmaların mülkiyeti aracılığıyla sağlanır.

“Kamu malı” denilen bir grup mal için serbest piyasa en iyi çözümü sağlamaz; tam tersine beceriksizdir. Kamu malının klasik örneği döşenmiş olan bir yoldur. Bir ekmek söz konusuysen, birinin elinden alınmadan, diğerine ekmek vermek mümkün değildir; ancak, yol söz konusu olduğunda, birinin yolu kullanması için diğerinin yolu kullanmasını engellemek gerekmez. Bu tür mallarda, kaçınılmaz olarak kamu müdahalesi gereklidir; sorun siyasal olarak çözülür; yani tek tek ekonomik aktörlerin kendi başlarına kendi çıkarları için hareket etmeleriyle iktisadi olarak değil, bir biçimde herkesi bağlayıcı toplu karar alınarak, siyasi olarak çözülür. Örneğin, yolun iki girişine gişe konup, yola girenlerden para almaya siyaseten karar verilebilir; bu durum, en iyi çözümü vermez; çünkü yolu kullanmaları halinde kimseye bir rahatsızlık vermeden kendi rahatlayacak bazı kişiler paralı olmasından dolayı yolu kullanmayacaklardır ki bu toplu refah bakımından daha iyinin bulunduğu

anlamına gelir. En iyi çözüm, maliyetlerin genel vergilendirmeden karşılanıp, yolun herkesin serbest geçişine açılmasıdır.

Kamu malıyla benzer nitelikler taşıyan, ancak açık zamanlılığından dolayı çözümlemesinde ilave unsurlar bulunan bir grup hizmete de kamu hizmeti denebilir. Zamanlılığından kaynaklanan ilk ilave unsur olasılık unsurudur; örneğin, herkes hasta olabilir ve kimin ne zaman hasta olacağı belli değildir; iyileştirme hizmetinin bulunması demek, fiilen hizmet ediliyor demek değildir, iyileştirme hizmeti alma olanağının her an bulunması demektir. Bu olasılık unsurunun işin içine girmesi, tamamen kamu malıyla aynı özellikleri taşıyan bu hizmeti çözümleyen iktisatçıları bu konuda olasılık hesaplarının karmaşıklığı içinde gözden kaçırılan hatalarla sanki bu hizmet bakımından serbest piyasada en iyi çözüm varmış yanılığına sürükleyebiliyor; ancak titiz bir çalışmayla bu hatalar ortaya serilip, bu hizmetlerin neden kamu malı benzeri kamu hizmetleri oldukları gösterilebilir.

Kamu malları çözümlemeye yol açtığı sorunları telafi edercesine, çözümde yeni olanaklar sunar. Kamu hizmetlerinde ilk akla gelen burjuva çözüm siyasal çözüm olarak belirir; buna göre kamu hizmetlerini veren kuruluşlar siyasi iktidarın kontrolüne bırakılır. Siyasal iktidar siyasi tercihlerine göre, maliyetleri genel bütçeden, ya da hizmeti alanlardan -isterse ayrımcı biçimde- elde eder ve kime ne kadar hizmet verileceğinin kriterlerini siyasi olarak belirler. İkinci burjuva çözüm ise özelleştirme; bu çözümde bu hizmetlerin maliyetinin nasıl karşılanacağı ve kime ne ölçüde hizmet verileceği bu sektörde aktif olan sermaye gruplarının çıkarları doğrultusunda belirlenir.

Kamu hizmeti veren kuruluşların ilke olarak genel bütçeden fonlanması, hizmetlerin gereksinim duyan herkese gereksinimleri ölçüsünde bedelsiz olarak sunulması ve bu kuruluşların bağımsızlaştırılması toplumcu bir çözüm olarak belirlediği gibi, bağımsız kuruluşlara dayalı bu seçenek söz konusu üç seçenek arasında burjuva “en iyi” kriterine uygun sonuç verme potansiyelini taşıyan yegane seçenektir. İçinde yaşadığımız toplumun bize dayattığı, hepimizin şu ya da bu açıdan, şu ya da bu derecede kendimizi teslim ettiğimiz ahlak, istismarı ya da hevesizliği giderecek biçimde bedel talep etmeyi ya da

armağanlandırmayı kaçınılmazlaştırıyor; ancak, bu konuda oldukça küçük miktarların önemli sonuçlar verdiğini gösteren kuramsal ve ampirik bulguları göz önüne alırsak bunların simgesel nitelikte olması ve genel bütçeden fonlanmanın ve bedelsizliğin kural olarak varlığını sarsmadan uygulanması gerekir.

Bağımsız kuruluşlarla ilgili olabilecek eleştiriler bağımsız kuruluşlara ilişkin değil, kuruluşların bağımsızlığının yitmesine ilişkindir. Örneğin bir doktorun, bir ilaç firması ile anlaşıp “gereksinim duyana gereksinimi ölçüsünde” kriterinden sapıp, ilaç firmasına daha fazla kazandırıp arada kişisel servetini de artırma yoluna sapabileceği söylenebilir. Bu aslında tamamen özelleştirmenin sorunudur. Bağımsızlaşma böyle kişisel kararların verilemeyeceği, böyle insiyatiflerin alınması gerekli olduğu yerlerde sapmalar olduğunda iç denetim ile bu sapmaların törpüleneceği bir kurumlaşmaya karşılık gelir; dolayısıyla buradaki sorun bağımsızlık sorunu değil bağımsızlığın yitmesi sorunudur. Bunun yanı sıra, bir grup doktor aralarında kurdukları burjuva bağlarla, kurum içinde örtük burjuva bir oluşum kurup, yönetimde etkili olabilirler. Bu durumda, fiilen kurum içi gizli bir parti niteliğindeki bu burjuva oluşum kuruluşun bağımsızlığını içeriden çökertmiş olur. Bu tür burjuva oluşumlara karşı, katılımcı iç denetim mekanizmalarının yanı sıra, hizmeti alanlardan oluşan topluluğun tümünün denetimini olanaklı kılacak dış denetim yollarının olması da bağımsızlaşmanın zorunlu koşuludur. Kamu hizmetleri bakımından kaynakların ihtiyaçlara göre en iyi dağılımını ancak iç ve dış denetim sayesinde sürdürülebilir bir bağımsızlığa ulaşmış olan kuruluşlar sağlayabilir. En kötü bağımsızlaşma bile, özelleşmeden de siyasallaşmadan da iyidir. [Kesin bir ifade kullanmak gerekirse, bağımsızlaşmanın en kötüsü ya özelleşmeye ya da siyasallaşmaya özdeştir.] Bağımsız kuruluşlarda bir sorun çıktığında aranacak olan bağımsızlıktan kurtulmanın değil; tam tersine zayıflamış olan bağımsızlığı yeniden kuvvetlendirmenin yollarıdır.

Liberal iktisadi çözüm olarak özelleşme ve alternatif bir burjuva çözüm olarak siyasileşmenin ötesine geçerek toplumcu çözüm olarak bağımsızlaştırmayı geliştirmenin toplumcu programın en önemli bileşenlerden birini oluşturması gerekirken, burjuvalaşan sosyalist partiler liberal iktisadi çözüm ile siyasal çözüm arasında gidip geliyorlar. Halbuki,

medyaydı ya da daha genel olarak iletişimdi, eğitimdi, sağlıktı, enerjydi, yargıydı derken bağımsızlaştırmanın uygulanabileceği alanlar gittikçe çoğalıyor ve var olanlar gittikçe genişliyor. Toplumcu çözümün burjuva çözümlere aleni olarak üstün olduğu alanlar çoğaldıkça, ne yazık ki, sosyalist partilerin burjuva alternatifler arasında daha fazla oyalanmaları sermayeci burjuva toplumunun daha pervasızca yoğunlaşp yayılmasını sağlıyor.